

Po stopách Jiráskovy Lucerny

(přívodce naučnou stezkou)

Nejstarší zmínky o **Osvračínu** jsou spojeny s rokem 1288, kdy je uváděn vládka Zdislav z Osvračína, předek rozvětveného rodu Dobrohošů z Ronšperka. Jeho původní hrad – dřevěná stavba s příkopem – byl koncem čtrnáctého století přestaven na kamenný věžovitý palác obehnaný zdi. V údolí pod hradem vznikla stejnojmenná ves. V první polovině patnáctého století byl hrad v držení Otěšických z Otěšic, ale v průběhu husitských válek byl vypálen a zbořen.

Nástupcem hradu se stala tvrz položená v areálu dnešního zemědělského družstva. Po roce 1644 vystavěla vrchnost zámček, který později prošel řadou přestaveb. Přilehlý park s množstvím exotických dřevin založila rodina Zieglerů. Nejzajímavější místní dřevinou je ale jinan dvoulaločný (*Ginkgo biloba*) rostoucí na dvoře staku.

Cestou za Osvračínem můžete pod silnicí spatřit napřimý tok řeky Zubřiny, která tu ještě počátkem osmdesátých let dvacátého století přirozene meandrovala. Třetí informační tabule pojednává mimo jiné o důsledcích podobných zásahů.

Před soutokem Zubřiny s Radbuzou se nachází hlohovský **mlýn Paseka**. V roce 1703 ho za 250 zlatých koupil pan Šimon Pavlík. Jeho syn Vit Pavlík se později stal staňkovským primátorem, poté purkmistrem, který Staňkov vystavěl novou radnici. Z jeho rodu vzešel také MUDr. František Josef Pavlík, univerzitní docent ve Vídni, dvorní rada a profesor České lékařské fakulty UK v Praze, ve své době nejslavnější český porodník. Na zdejším mlýně Pavlíkovi hospodařili až do padesátých let 20. století, kdy byl mlýn nařízením uzavřen. Nicméně v jejich majetku zůstává i dnes – po čtyřicetiletých 300 letech.

Ke svému strýci do Paseky často jezdil národní umělec Zdeněk Štěpánek – a právě on zivními ve třicátých letech postavu mlýnáře Libora. Lucernou skončila v roce 1939 česká představení ve Stavovském divadle v Praze.

Polní cesta Po křížku vedoucí do Hlohové Vám za pěkného počasí poskytne krásný výhled do údolí Radbuzy a na panorama Českého lesa.

Ves **Hlohová** s kostelem, tvrzí a hospodářským dvorem náležela k typickým rytiřským sídlům a je v historických pramenech zmiňována od roku 1357. Dle archeologických nálezů je její skutečné stáří ale mnohem vyšší. Od roku 1368 je uváděn vládka Hložec (Hložek) z Hlohové, po němž následují další majitelé z řad okolní drobné šlechty. Od roku 1543 je tvrz v majetku rodu Vídšpergů, jímž byl statek odejmut v roce 1622 v důsledku nevydařeného stavovského povstání. Tehdy ztratil malé panské samostatnost a je připojeno k horšovskotýnskému dominiu.

Tvz hlohovských rytiřů stávala nad údolím Hlohovského potoka v blízkosti kostela. Skládala se z kruhové prostory ohraničené hlubokým vnitřním příkopem širokým 10–12 metrů

a valem. Druhý příkop obehpal ze tří stran opevnění. Dnes jsou z tvrze částečně zachovány pouze příkopy a valy.

Kostel sv. Jiljí je připomínán od druhé poloviny čtrnáctého století. Podle legendy je postaven na místě svatojánsku, který sv. Vojtěch v roce 981 posvětil při svém návratu z Říma. Před rokem 1764 byla původní stavba stržena a na jejím místě byl v letech 1764–1766 vystavěn kostel nový. Nejstarší památkou kostela je náhrobník majitele tvrze Jana Vídšperga z Vídšperku († 1606) zasazený před hlavním oltářem.

Lesní cesty v okolí Křehleb Vás pak zavedou do míst kde stával hradek **Lacembok**. Zdejší opevněné sídlo vzniklo pravděpodobně ve druhé polovině 13. století a jeho zakladateli mohli být pánové z blízkého Staňkova.

Skládalo se nejspíše jen z dřevěných staveb obehnaných palisádou s příkopem a zcela zaniklo při výstavbě kamenného hradu, jenž byl pojmenován módně německy Lanzenbach – v českém prostředí se však z tohoto názvu vyvinulo jméno Lacembok. V historických zápisech se ale v následujícím období vyskytoval nejčastěji pod označením Hrádek nebo podle blízké stejnojmenné vsi Křehleby.

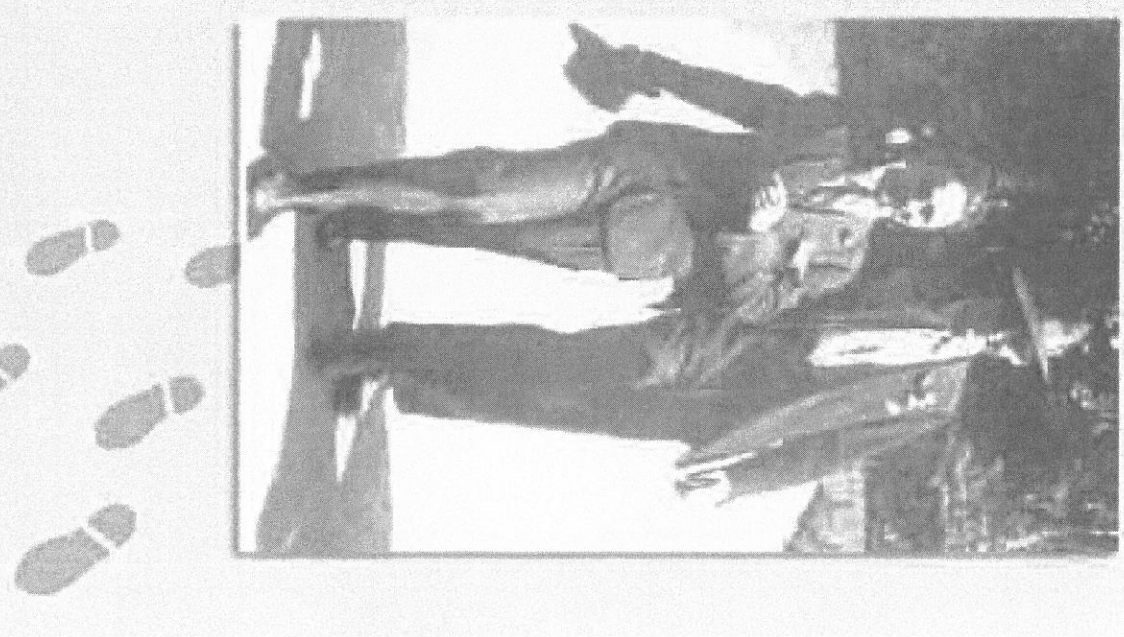
Zakladatelem kamenného hradu byl zřejmě rytíř Vojslav z Křehleb nebo jeho otec pocházející z rodu lukavických vladků. Vojslavův syn Bohuchval se od roku 1373 nazýval Bohuchvalem z Hrádku a stal se tak zakladatelem rodu Bohuchvalů z Hrádku, který existoval ještě dlouho po zrušení tohoto hradu. Za Bohuchvala a jeho synů dosáhl rod největšího bohatství a moci. Asi právě v té době se v okolí Křehleb rýžovalo zlato. Hrádek zanikl mohutným požárem patrně vzniklým při dobývání sídla husitskými vojsky.

Hrad se skládal z mohutné několikapatrové věžovité stavby umístěné na nejvyšším centrálním pahorku, obvodové hradby a obdélného objektu skýlajícího větší pohodli. Součástí hradu byl i níže položený parkán – prostor s hospodářskými budovami. Na severu byla bezpečnost hradu posílena samostatným opevněním, na jižní straně k hradu přiléhalo obdélné podhradí, na jehož místě byly v období první republiky vybudovány dva vojenské kryty, které Němci během druhé světové války zničili. Dva rybníky pod hradem, jisté existující v 16. století, byly obnoveny v padesátých letech 20. století.

Na kraji Staňkova Vás naše stezka zavede na vrch **Mastník** ke kapličce zasvěcené Panně Marii Lurdské. Ta byla vystavěna roku 1898. Mastník byl oblíbeným místem sektantů staňkovských občanů v dobách národního obrození.

Z Mastníku se pak můžete vrátit po značce a pokračovat dále do města nebo můžete cestou od kapličky sejít na silnici od Křehleb, která Vás rovněž doveče k nádraží ve Staňkově.

Staňkov leží poblíž tří archeologických nálezů, z nichž nejstarší je mohylové pohřebiště z doby bronzové v lese Kopaniny. Písemně doložená historie Staňkova začíná rokem 1233 a podrobně o ní pojednává desátá informační tabule.

Vítáme Vás na naučné stezce *Po stopách Jiráskovy Lucerny*. Svou nejúspěšnější divadelní hru napsal Alois Jirásek v roce 1905. K vysvětlení zrodu *Lucerny* se autor vrátil ve vzpomínkové knize *Z mých pamětí*, kde vypráví: „*Když vyšel první díl Sedláckových znamenitých Hradů a zámků, byl jsem jistě jedním z jeho nejlhodnějších čtenářů. V tomto prvním díle ... dočetl jsem se o různých robotách na panství litomyšlském a také toho, že sousedé předměstí Záhradského bývali povinni při příjezdu páneho ohně a světla v zámku opatrovat... Z této zprávy vyklíčila myšlenka o povinnosti poddaného, aby vrchnosti na zámek svítil.*“ Určitou roli při psaní pohádkové *Lucerny* zřejmě také hrály vzpomínky na dětství, kdy u svého strýce v „dolejším“ hronovském mlýně slychával malý Jirásek vypravování mleců, krajánků a stárků o „duchách a hastrma-
nech“. Jirásek napsal předešlou k zamýšlené hře již v roce 1893, tuto verzi však později zavrhl. Chodsko navštívil poprvé roku 1876 a pak ještě několikrát.

Děj Lucemy se dle spisovatele odehrál „za onoho času“. Muškétýr ve hře straší mlynáře a o kněžně mu povídá: „Bude tu poprvé, ještě nikdá na tom dědicví nebyla, proto všechna panství přehlíží. Šest už jich objela, šestero panství; na Vlkově už byla, na Liborčích, Svojšíně, na Nedražicích a Lážanech, teď je na Březovicích a odtud přijede sem na Lohovou.“

Na mapce České republiky vidíte lokalizaci všech obcí uvedených názvů (včetně zaniklých a přejmenovaných). Velkými symboly jsou označena sídla s jedinečnými názvy v rámci Čech a Moravy. Vidíte, že jsou soustředěna do jihozápadních Čech. Ves Hlohová se v minulosti skutečně psala Lohowá, později Lohová a od dob Jiráskových se na našem území nevyskytuje jiná obec s jedním z těchto jmen. Starobýl hlohovský mlýn Paseka pak přímo pobídl naši fantazii, abychom si mlynáře Libora představili právě zde. Hmatatelné důkazy o smyšleném příběhu samozřejmě najít nemůžete, doufáme ale, že se Vám putování okolím Osvračína, Hlohovců, Křehleba a Staňkova bude líbit.

